

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Рівень покриття запасів стабільними джерелами фінансування	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Перевищення доходами витрат	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Ефективне формування, розподіл та використання фінансових ресурсів	-	-	-	-	-	-	-	+	+

Результати аналізу дозволяють зробити висновок, що більшість учених до її ознак фінансової стійкості відносять:

- оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу, а також основних та обігових коштів;
- платоспроможність;
- ефективне формування, розподіл та використання фінансових ресурсів.

Вказані ознаки відображають в основному статичну характеристику фінансової стійкості, хоча, як свідчить проведений аналіз наукових праць, деякі автори вказують на її динамічні риси [3; 8].

Динамічна ознака цієї категорії знайшла відображення і в роботах таких відомих учених, як Хелферт Э. [10] та Ван Хорн Дж. К. [11]. Вони розглядають цю категорію залежно від інтересів аналітика та мети аналізу фінансового становища підприємства. Так, для менеджерів фінансова стійкість — це ефективність і прибутковість власне виробничої діяльності й використання залучених ресурсів. Для власників і стратегічних інвесторів базовою ознакою цієї категорії виступає рівень рентабельності власного (інвестованого) капіталу; для кредиторів — ліквідність підприємства. Але вищевказані автори вважають, що фінансова стійкість не може характеризуватися якимось певним граничним рівнем окремих показників чи їх системи, а швидше залежить від варіабельності факторів (причин) зовнішнього та внутрішнього середовища, в якому діє підприємство.

Тому, на думку авторів статті, для визначення цієї категорії слід обирати саме динамічний підхід та вважати фінансово стійким таке підприємство, на якому забезпечується безперервний і узгоджений у пропорціях (у просторі та в часі) процес трансформації капіталу (джерел фінансування виробничо-господарської діяльності підприємства) в капітальні блага (матеріальні ресурси, готову продукцію, грошові кошти). При цьому ці пропорції залежать від різних факторів, які можна класифікувати за ознаками:

- за місцем виникнення: як зовнішні та внутрішні;

- за важливістю результатів: основні та другорядні;
- за структурою: прості та складні;
- за часом дії: постійні й змінні.

Запропоноване визначення фінансової стійкості потребує розробки спеціального механізму оцінки впливу вказаних факторів на стабільність діяльності підприємства, що є предметом подальшого дослідження.

Література: 1. Балабанов И. Т. Анализ и планирование финансов хозяйствующего субъекта. — М.: Финансы и статистика, 1994. — 456 с. 2. Бочаров В. В. Финансовый анализ. — СПб.: Питер, 2001. — 240 с. 3. Грачев А. В. Анализ и управление финансовой устойчивостью предприятия: Учебно-практическое пособие. — М.: Изд. "Финпресс", 2002. — 208 с. 4. Шиян Д. В. Комплексна оцінка фінансового стану галузей економіки // Фінанси України. — 2002. — №1. — С. 54 – 62. 5. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: Учебное пособие. — М.: Новое знание, 2001. — 704 с. 6. Измайлова К. В. Финансовый анализ: Навчальний посібник. — К.: МАУП, 2000. — 152 с. 7. Селезнева Н. Н. Финансовый анализ: Учебное пособие. — М.: ЮНИТИ, 2002. — 480 с. 8. Забродский В. А., Кизим Н. А. Диагностика финансовой устойчивости функционирования производственно-экономических систем. — Харьков: Бизнес Информ, 2000. — 108 с. 9. Петряева З. Ф. Финансовый анализ: Навчальний посібник. — Харків: Вид. ХДЕУ, 2000. — 84 с. 10. Хелферт Э. Техника финансового анализа: Пер. с англ. — М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. — 664 с. 11. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами: Пер. с англ. — М.: Финансы и статистика, 1996. — 800 с.

Стаття надійшла до редакції
26.11.2003 р.

УДК 658.316

**Перерва П. Г.
Майборода О. Є.**

СУЧАСНИЙ СТАН І РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

The development of industrial production in Kharkiv region is analysed in the article. The main tasks and ways of solving the existing problems concerning the leading industry branches are determined, and the program aimed at maintaining the tendency towards the rate of industrial production growth is offered.

На сучасному етапі промисловість нашого регіону набуває все більш позитивних тенденцій. Так,

протягом останніх шести років темпи зростання промислового виробництва мали позитивне значення. Сьогодні для промислового комплексу однією з найголовніших проблем стає питання про збільшення темпів зростання за рахунок відстаючих галузей.

Для вирішення цієї проблеми потрібне застосування реструктуризаційних заходів, які спрямовані на перебудову виробництва в напрямку створення високоефективного й конкурентоспроможного промислового комплексу, сприяйнятливо до науково-технічного прогресу.

Аналізуючи статистичні дані за 2002 рік, можна звзначити, що структура промислового виробництва Харківської області не зазнала значних змін. Як і раніше, найбільшу питому вагу в загальному обсязі виробництва мають харчова промисловість (30,6%), паливно-енергетичний комплекс (24,1%) та машинобудування (24,9%). Частка легкої промисловості дещо скоротилась і становить 0,6% (у 2001 р. складала 0,9%) від загального обсягу виробництва [1 – 3]. Але статистичні дані за січень – червень 2003 року порівняно з аналогічним періодом 2002 року показують зниження темпів промислового виробництва у галузях легкої промисловості, виробництва деревини та виробів з деревини, хімічної та нафтохімічної промисловості, у галузі металургії та обробки металу.

За останні роки проведення економічних реформ у нашій державі показало, що існування стабільної та розвиненої економічної системи на регіональному рівні неможливе без успішного розвитку сучасних підприємств. У ринкових умовах підприємство досягає успіху в діяльності тоді, коли воно знаходиться в стані постійного й стабільного розвитку, але зараз держава не створює необхідних умов для забезпечення нормальної діяльності вітчизняних підприємств, хоча слід зазначити, що протягом 2001 – 2002 рр. прийнято ряд законодавчих актів, які спрямовані на підтримку деяких галузей промисловості. Це Закон Верховної Ради України від 12.07.2001 №2660-III "Про державну підтримку літакобудівної промисловості", Закон Верховної Ради України від 11.01.2001 №2211-III "Про визнання бронетанкової галузі однією з пріоритетних у промисловості України та заходи щодо надання їй державної підтримки"; Закон Верховної Ради України від 07.02.2002 №3023-III "Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу"; Указ Президента України від 03.11.2001 №1039/2001 "Про заходи щодо розвитку ринку вітчизняної техніки для агропромислового комплексу та збільшення обсягів її виробництва".

Фундаментом регіонального розвитку є самостійність регіонів у визначенні перспективних цілей і можливості фінансування заходів для їх реалізації, насамперед за рахунок власних джерел і залучених

інвестицій. О. Демин у своїй статті "Політика регіонального розвитку в умовах углублення риночних реформ в Україні" зауважує, що практика свідчить про справедливість тези взаємозалежності між рівнем залучених технологій і рівнем розвитку території. Ринкові умови розвитку "відсівають" неконкурентоспроможні території [4]. Виходячи зі статистичної звітності, у 2002 році в економіку області було спрямовано 2 851,1 млн. грн. капітальних інвестицій. Переважну їх частку (86,6%) становили інвестиції в основний капітал (капітальне будівництво, придбання машин та обладнання). Інноваційні витрати промислових підприємств області становили в 2002 році 344,5 млн. грн., причому на оплату робіт (послуг) сторонніх організацій було витрачено 148,6 млн. грн. Протягом останніх років зростали обсяги промислового виробництва (2001 — на 16,7%, 2002 — на 5,0%), закріплюється позитивна тенденція зростання й у поточному році, про що свідчать дані, наведені в таблиці "Основні показники економічного й соціального розвитку області у галузі промисловості" [1 – 3].

Таблиця

Основні показники економічного й соціального розвитку області у галузі промисловості

Показники	Одиниця виміру	2001 р.	2002 р.	2003 р.
		Звіт	Звіт	Звіт за січень – червень
1	2	3	4	5
Обсяг продукції промисловості в діючих цінах	млн. грн.	8 639,4	10 138,7	5 391,9
У тому числі:				
Добувна промисловість	млн. грн.	690,4	706,5	319,3
Видобування енергетичних матеріалів	млн. грн.	669,5	683,0	307,6
Видобування неенергетичних матеріалів	млн. грн.	20,9	23,5	11,7
Обробна промисловість	млн. грн.	6 378,1	7 667,0	4 079,9
Харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів	млн. грн.	2 641,2	3 105,3	1 614,1
Легка промисловість	млн. грн.	76,3	64,6	33,0
Виробництво деревини та виробів з деревини	млн. грн.	19,0	20,4	11,4
Целюлозно-паперова, поліграфічна промисловість, видавнича справа	млн. грн.	164,7	240,9	125,9
Виробництво коксу та продуктів нафтопереробки	млн. грн.	93,3	87,6	37,7
Хімічна та нафтохімічна промисловість	млн. грн.	550,6	753,5	377,8
Виробництво інших неметалевих мінеральних виробів	млн. грн.	265,5	376,4	202,5

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5
Металургія та обробка металу	млн. грн.	158,3	215,9	72,6
Машинобудування	млн. грн.	2 309,0	2 520,8	1 446,0
Виробництво та розподіл електроенергії, газу й води	млн. грн.	1 570,9	1 765,2	992,6

Одним із багатогалузевих промислових комплексів, який має великі можливості внутрішньої кооперації, є легка промисловість. Але на сьогодні становище цієї галузі залишає сподіватись на краще, про що свідчать статистичні дані її діяльності.

За більшістю основних видів продукції обсяги виробництва постійно падають. За 2002 рік понад 50% підприємств галузі працювали зі спадом виробництва й серед них основні, які в рейтингу обсягів виробництва займають перші позиції та реально впливають на кінцевий результат роботи всієї галузі. За даними півріччя 2003 року, порівняно з аналогічним періодом 2002 року, в цій галузі на 8,21% знизилася темпи приросту, в тому числі на 1,36% знизилася темпи приросту в текстильній промисловості та галузі пошиття одягу і на 30,88% у виробництві шкіри й шкіряного взуття. Як зауважує Решитнякова І. Л., Україна, яка має повний виробничий комплекс (від виготовлення тканин до пошиття готового одягу й взуття), сьогодні ввозить приблизно в чотири рази більше одягу, ніж виробляє сама [5].

За минулий 2002 рік ряд підприємств галузі активізували роботу з реструктуризації виробництв, фінансового оздоровлення, пошуку оптимальних форм господарювання та ефективного власника. Були розпочаті санаційні процеси на АТ "Більшовик", ЗАТ "Килимовий комбінат", АТ "Українське хутро" тощо. Однак однією з основних причин, яка призвела до падіння обсягів виробництва продукції, є відсутність на більшості підприємств замовлень на виробництво та уповільнений процес реалізації товарів через високу собівартість продукції. Більшість непрацюючих підприємств мають слабку технічну базу, значні незадіяні основні фонди та не можуть забезпечувати належної якості продукції.

Підприємствами хімічної та нафтохімічної промисловості області протягом 2002 року вироблено продукції на суму 753,5 млн. грн., що на 10,7% більше, ніж у попередньому 2001 році, але темпи приросту за півріччя 2003 року порівняно з аналогічним періодом 2002 року знизилась на 3,06%, у тому числі хімічне виробництво знизило темпи зростання на 6,42%.

За статистичними даними, 2002 рік успішно завершили підприємства металургії та обробки металу, де приріст обсягів виробництва склав 5,8%. Але дані півріччя 2003 року свідчать про падіння

темтів на 21,26%. Також простежується падіння за січень – червень на 0,69% у галузі виробництва деревини та виробів з деревини.

Отже, зараз ці чотири галузі за даними півріччя є збитковими.

У галузевому розрізі одним із пріоритетних напрямків розвитку промисловості залишається машинобудування. Зростання обсягів виробництва в машинобудуванні у 2002 році відбувалося за рахунок підприємств, що займалися виробництвом електричного та електронного устаткування, до яких належать ЗАТ "Південкабель", ВО "Моноліт", ДП "Харківський релейний завод", НВО "Електроважмаш", ВАТ "Харківський електроапаратний завод". За перше півріччя 2003 порівняно з минулим роком темпи збільшилися на 15,81%. На підприємствах цих видів діяльності зосереджено значний високотехнологічний потенціал. У цій галузі потрібно продовжувати роботу щодо модернізації бронетанкової техніки, з виробництва устаткування для паливно-енергетичного комплексу, сільськогосподарської техніки, а також щодо розширення номенклатури виробництва кабельно-провідникової продукції, яка відповідає світовим стандартам якості. Зростання обсягів також відбулося за рахунок підприємств, що займалися виробництвом транспортного устаткування: ХДАВП, ДП "ХМЗ ФЕД", ЗАТ "Харківський велозавод ім. Г. І. Петровського", ВО "Комунар" та інших.

У машинобудуванні найбільші обсяги інвестицій у 2002 році освоєні на ЗАТ "Південкабель" — 20,9 млн. грн. На цьому підприємстві було придбано комплексне обладнання безперервної вулканізації для виробництва кабелів середньої напруги 6 – 70 кВ, лінію з виробництва кабелів та проводів типу "drum twister", а також випробувальне обладнання. За рахунок власних інвестицій збудовано та обладнано новий виробничий корпус та підстанцію. У виготовленні машин та устаткування зафіксовано падіння виробництва (до цього напрямку належать підприємства тракторного та сільськогосподарського машинобудування). Було скорочено обсяги виробництва на 8 з 10 підприємств цього комплексу, серед яких ВАТ "ХТЗ", ВАТ "ХЗТЦШ", ВАТ "Серп і молот" та інші. Приріст мали тільки ВАТ "Дергачівський завод турбокомпресорів" та ЗАТ "Лозівський завод "Трактородеталь". Розвиток тракторного й сільськогосподарського машинобудування треба проводити в напрямках: структурних змін на підприємствах цього комплексу, узгодження потужностей з реальними потребами ринку, розвитку лізингових та компенсаційних схем за рахунок як державного, так і місцевого бюджетів, а також розширення номенклатури продукції.

Виробництво продукції у харчовій промисловості та галузі переробки сільськогосподарських продуктів за 2002 рік склало 3,1 млрд. грн. і збільшилось

порівняно з попереднім роком на 5,3%. Позитивні зрушення в цьому виді діяльності дозволили протягом останніх 2-х років знижувати ціни на основні види хліба та хлібобулочних, макаронних, цілого ряду м'ясних, ковбасних та молочних виробів, круп та борошна. Вже зараз можна побачити, що прогнозоване скорочення валового збору зерна із урожаю 2003 року та виробництва молока у 2003 – 2004 роках негативно вплине на розвиток круп'яної, борошномельної, комбікормової промисловості та роботу молокопереробних підприємств, тому в наступному році в цих галузях передбачається скорочення обсягів виробництва товарної продукції.

Майже четверту частину в структурі промислового виробництва області займає паливно-енергетичний комплекс. За статистичними даними, підприємствами цієї галузі було видобуто: 7,3 млрд. м³ природного газу, що на 2,4% більше, ніж у 2001 році, та на 7,1% більше газового конденсату, ніж у попередньому році (зростання обсягів виробництва електроенергії пов'язане із загальним зростанням споживання електроенергії) [1; 2].

На сучасному етапі впроваджується "Програма розвитку паливної галузі Харківського регіону до 2010 року", яка була схвалена на спільному засіданні колегії Харківської облдержадміністрації та правління НАК "Нафтогаз України" 26 березня 2002 року. У програмі акцентується увага на тому, що без додаткових інвестицій видобуток газу з відомих родовищ області на базі існуючих потужностей і технологій у майбутньому об'єктивно закономірно спадатиме. Це пов'язано з виснаженням на 80 – 90% основних значних за запасами газоконденсатних родовищ. Згідно з програмою підтримка й нарощування видобутку передбачається за рахунок інтенсифікації використання наявної ресурсної бази на діючих родовищах і родовищах, які освоєні за рахунок буріння нових експлуатаційних свердловин, поточного й капітального ремонту свердловин наявного фонду, інтенсифікації припливів газу шляхом прямого впливу на пласт, оптимізації режимів розробки, а також нарощування шляхом проведення широкомасштабних пошуково-розвідувальних робіт.

Цей документ надасть можливість визначити оптимальний варіант розвитку паливної галузі Харківського регіону, стабілізувати видобуток вуглеводної сировини та збільшити його в наступні роки, підвищити власний видобуток енергоресурсів, а також послабити залежність від імпорту енергоносіїв.

Виходячи з аналізу структури промислового виробництва Харківської області, на думку авторів, необхідно впровадити програму, яка спрямована на збільшення темпів промислового виробництва, і перш за все це стосується збиткових галузей промисловості. Автори пропонують, щоб ця програма склада-

лася з реструктуризаційних заходів, і окремо виділяють інвестиційну діяльність.

Практика показує, що сьогодні дуже ризиковано вкладати кошти у збиткові підприємства. Однак підприємства нашої країни мають ряд факторів, котрі дуже імпонують інвесторам, — це наявність висококваліфікованого і, за світовими мірками, дуже дешевого персоналу, а також розвиненої інфраструктури, яка може бути використана під час виробництва продукції і яка буде відповідати високим стандартам якості.

Реструктуризаційні заходи, на думку авторів, повинні максимально орієнтуватися на найбільш можливий рівень майбутньої діяльності та повинні реалізуватися за наступною схемою:

визначення рівня діяльності підприємства на сьогодні та визначення рівня майбутньої діяльності (асортименту та обсягів виробництва);

розробка нової схеми підприємства стосовно розміру служб, на основі рівня діяльності;

фінансування заходів реструктуризації шляхом оренди площ та обладнання, яке не задіяне у виробництві (тим самим призводячи до збитків), а також перегляд та скорочення відділів підприємства;

залучення до служби маркетингу та збуту висококваліфікованих працівників, для покращення реалізації продукції, введення системи винагород, яка включатиме елемент залежності від прибуткової діяльності. Запровадження системи оплати праці працівників, яка відповідатиме ступеню важливості цієї функції на підприємстві;

складання плану дій стосовно продажу надлишків запасів сировини та готової продукції, зменшення незавершеного виробництва до доцільного рівня;

підготовка відповідних планів дій та необхідної бюджетної документації для регулярного контролю за досягнутими результатами.

Удосконалення методів роботи в напрямку інвестиційної діяльності, на думку авторів, повинне передбачати наступні дії:

поглиблений розрахунок вхідних даних за проектом;

підготовку всієї наукової, технічної, юридичної та фінансово-економічної документації стосовно підприємства;

зовнішній та внутрішній аудит бухгалтерського обліку;

опрацювання всіх необхідних закупок та витрат, розробку механізму зниження ризиків загального та сезонного коливання збуту продукції та грошових надходжень;

альтернативний пошук кредиторів, розробку нових схем фінансування за участю як кредиторів, так і інвесторів.

Запропонована в статті програма надасть можливість покращити становище збиткових галузей і тим самим збільшити темпи зростання промисловості.

Література: 1. Комплексна доповідь "Про економічне та соціальне становище Харківської області за січень – грудень 2001 р." / Харківське обласне управління статистики, 2002 р. 2. Комплексна доповідь "Про економічне та соціальне становище Харківської області за січень – грудень 2002 р." / Харківське обласне управління статистики, 2003 р. 3. Комплексна доповідь "Про економічне та соціальне становище Харківської області за січень – червень 2003 р." / Харківське обласне управління статистики, 2003 р. 4. Демин О. Политика регионального развития в условиях углубления рыночных реформ в Украине // Экономика Украины. — 2003. — №6(491). — С. 4 – 13. 5. Решитнякова И. Л. Стратегия маркетинга: особенности формирования на отечественных предприятиях. Монография. — Луганск: Изд. Восточно-украинского государственного университета, 1998. — 272 с.

Стаття надійшла до редакції
7.11.2003 р.

УДК 303.62: 316.343.656

**Савченко Б. Г.
Боковицкая Ю. В.**

ИССЛЕДОВАНИЯ ОПТИМАЛЬНЫХ УСЛОВИЙ РАБОТЫ ГОССЛУЖАЩИХ С ПОМОЩЬЮ АНКЕТИРОВАНИЯ

The results of the questionnaire carried out by the chair of state building of the National Academy of State Administration among the deputy heads and other office employees of Kharkiv, Lugansk, Poltava and Sumy regional administrations are analysed in the article. According to this analysis the attitude of office employees of various ages and sexes to the main conditions of work is revealed and the recommendations for improving them are given.

Социологические исследования [1 – 3] являются наиболее эффективным средством для получения новой оперативной информации о состоянии внутренней и внешней среды организации, которая может служить основой для выработки управленческих решений.

© Савченко Б. Г., Боковицкая Ю. В., 2003

Кафедра государственного строительства Харьковского регионального института Национальной академии государственного управления провела анкетирование заместителей начальников областных управлений Харьковской, Луганской, Полтавской и Сумской областей, руководителей и главных специалистов экономических и финансовых служб райгосадминистраций и их кадрового резерва с целью определения положительных и отрицательных факторов, влияющих на результаты работы госслужащих.

Предметом проведенных кафедрой исследований были вопросы оплаты труда, контроля за деятельностью, продвижения по службе, ответственности, а также взаимоотношения внутри коллектива.

В анкетировании [4] принимали участие в основном госслужащие среднего возраста и молодежь — 85,2% респондентов (табл. 1). Большую группу респондентов составили женщины (61,46%), количественный состав которых в органах государственной власти регионального уровня несколько выше. Как правило, это управленцы среднего звена, которые выполняют работу, требующую особого внимания, терпения и аккуратности.

Таблица 1

Характеристика респондентов

Возрастные категории	Государственные служащие		Структура госслужащих			
	количество	%	Мужчины		Женщины	
			количество	%	количество	%
Молодежь	41	37,4	17	15,6	24	35,82
Средний возраст	52	47,72	11	10,1	41	37,6
Старший возраст	16	14,68	14	12,84	2	1,86
Всего	109	100,0	42	34,54	67	61,46

Исходя из цели исследования в анкете было предложено 2 вопроса:

1. Когда на работе вы чувствовали себя особенно хорошо?
2. Когда на работе вы чувствовали себя особенно плохо?

Варианты ответов следовало расположить по степени их важности для респондентов.

В табл. 2 приведены данные, характеризующие ответы на первый вопрос.